

FRITT VALG

10-årsatsingen for likestilling på Sørlandet

Likestillings- kofferten – for barnehager

PEDAGOGISK
verktøy
FOR LIKESTILLING

Likestillingskofferten – for barnehager

INNHOLDSFORTEGNELSE:

Bakgrunn	side 5
Nasjonale og regionale styringsdokumenter	side 7
Hvordan bruke Likestillingskofferten	side 9
Barnehagepraksis for gutter	side 11
Likestillingsarbeid med voksne	side 29
Likestillingsarbeid i det pedagogiske arbeidet med barn	side 45

Bakgrunn

Denne verktøykassen er blitt til gjennom prosjektet Fritt Valg, 10-års satsingen for likestilling på Sørlandet og et tett samarbeid mellom barnehager i Kristiansand, Lindesnes og Kvinesdal i Vest-Agder. Universitetet i Agder har hatt en rådgivende funksjon i forbindelse med noen av tiltakene.

Det overordnede målet i Fritt Valg er bedre kjønnsbalanse i yrkeslivet på Agder. Effektmålene av prosjektet er modigere ungdom som tar kjønnsuavhengige utdannings- og yrkesvalg, bedre utdanning, bedre levekår og kunnskapsbasert tiltaksarbeid.

Regionplan Agder 2020¹ forplikter til videre satsing på likestillingsarbeid, og å skape et Agder for alle. Regionen er fortsatt en av de minst likestilte i landet, der kvinner tjener mindre, deltar mindre i arbeidslivet, arbeider mer deltid og er underrepresentert på ledernivå og i det politiske liv. Fedre tar ut mindre foreldrepermisjon, og yrker på videregående utdanningsnivå er sterkt kjønnssegregerte. Menn utgjør for eksempel under ti prosent av andelen helsefagarbeidere, og det motsatte bildet ser vi i bygg- og anleggsgagnene. Samtidig er frafallet i videregående utdanning stort, og enda større for de som tar et utradisjonelt valg. I tillegg til å sikre likestilling og valgfrihet for alle, er likestillingsarbeid også en viktig nøkkel for å sikre kvalifisert personell i arbeidslivet, og for å bidra til å løse regionens levekårsutfordringer som kjennetegnes av en høy andel unge uføretrygdede.

Men Agder er mer likestilt nå enn for 10 år siden, og mange tiltak har vært vellykkede. Barnehagedekningen, en viktig forutsetning for kvinners og menns like deltakelse i yrkeslivet, har økt – og målrettede tiltak rettet har gitt høyere kvinneandel i real- og teknologifag.

En NIFU-rapport² om likestillingsarbeid i skolen i Norge slår fast at det fokuseres for lite på likestilling i både skole og barnehage på tross av tydelige føringer gjennom lovverket og handlingsplaner. Utdanningsdirektoratet har på grunnlag av dette delvis finansiert videreutviklingen av verktøykassen.

Tiltakene i verktøykassen er basert på målsettingene i Fritt Valg, Regionplan Agder 2020, Lov om barnehager og Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver.

Dannelse av kjønnsidentitet i barnehagen

Kjønnsrollemønsteret dannes tidlig. Forskning tyder på at sosialisering til kjønn starter allerede ved fødselen. Nyfødte behandles annerledes, avhengig om de er gutter eller jenter. I barnehagen bidrar samspillet mellom barn og voksne til å forme barns oppfatning av hva det innebærer å være gutt eller jente. Som kjent utfordrer barn hele tiden roller og

¹ Regionplan Agder 2020, Med overskudd til å skape. www.regionplanagder.no

² «Likestilling er jo ikke lenger det helt store...», Likestillingsarbeid i skolen 2009-2010. Rapport 15/2010 NIFU STEP, Liv Anne Støren, Erica Waagene, Clara Åse Arnesen og Elisabeth Hovdhaug

ny atferd, og ut fra reaksjoner fra de voksne og andre barn rundt seg, lager barnet forestillinger om hva som passer seg for jenter og hva som passer seg for gutter³

I dag har vi flere studier som viser at personalet i barnehagen behandler gutter og jenter forskjellig. Gutter får mer oppmerksomhet enn jenter fra personalet, både i form av fysisk kontakt, verbal kommunikasjon og større generell interesse fra de voksne. Samspillet i barnehagen styrker gutters selvoppfatning, samtidig som den muligens svekker jentenes. Gutter oppmuntres til å fremheve egne meninger og vilje på bekostning av andres sensitivitet, mens jenter utvikler en jeg-oppfatning som er mer sosial og selvkontrollerende. Ofte velger personalet leker til barna ut fra det de selv anser som passende for jenter og gutter. Gutter og jenter leker ofte hver for seg, og når jenter og gutter leker sammen, inntar de henholdsvis feminine og maskuline roller. Både jenter og gutter kjenner til sitt eget kjønns kulturelle koder allerede i førskolealderen. I barnehager der personalet bevisst jobber med kjønnsrollemønsteret, er forskjellsbehandling av gutter og jenter minst⁴. Barnehagene som er tilknyttet Fritt Valg, Rafoss Barnehage i Kvinesdal og Hestehaven Barnehage i Lindesnes, har gjort seg samme erfaringer. Du kan lese mer om deres erfaringer under kapittelet «Likestillingsarbeid med voksne».

«Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010» sier at kjønns-tradisjonelle valg av utdanning og yrke er blant de viktigste grunnene til systematiske forskjeller mellom kvinner og menn i arbeidslivet og i samfunnslivet ellers. I et sosialt utjevningsspektiv er dette en stor utdanningspolitisk utfordring. Det overordnede målet for handlingsplanen er blant annet at barnehagene skal bidra til et likestilt samfunn der alle får utnyttet sine evner og interesser uavhengig av kjønn. Likeverd og likestilling mellom kjønn skal ligge til grunn for all pedagogisk virksomhet i barnehagen. I følge Barnehageloven skal barnehagen ta hensyn til forskjeller basert på kjønn, sosial, etnisk og kulturell bakgrunn, og funksjonsnivå. En barnehage som bidrar til at disse forskjellene utjevnes, er derfor en god barnehage.

Tidligere kunnskapsminister Bård Vegard Solhjell har sagt at målet ikke er å få like mange menn og kvinner inn i alle yrker, men å bryte de synlige og usynlige barrierene som hindrer jenter og gutter i å ta utradisjonelle utdannings- og yrkesvalg. Det er nettopp dette Fritt Valg har jobbet med. Fritt Valg er 10-års satsingen for likestilling på Sørlandet. De fire første årene har vært prosjektorganisert, og vi kan nå presentere tiltak og metoder for bruk i barnehage og skole, som gjør det enklere å arbeide med likestilling.

³ Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010, Kunnskapsdepartementet, s 16.

⁴ Handlingsplan, s 16.

Nasjonale og regionale styringsdokumenter

Likestillingsloven

Offentlige myndigheter skal jobbe aktivt, målrettet og planmessig for likestilling på alle samfunnsområder og innenfor sin virksomhet. Det er utarbeidet en forskrift om særbehandling av menn til utdanning og yrker med omsorg for barn (rundskriv Q-07/98). Barnehager har på denne måten anledning til å oppfordre menn til å søke stillinger. Om en mann vurderes å være like godt eller tilnærmet like godt kvalifisert som en kvinnelig søker, kan mannen etter forskriften velges til jobben. Ordningen kalles *positiv særbehandling*, og er etter forskriften begrenset til stillinger der arbeidsoppgavene i hovedsak er rettet inn mot undervisning eller omsorg for barn.

Barnehageloven

Loven sier at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet og bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver. På denne måten skal barnehagen bidra til å skape et godt grunnlag for barns utvikling, livslange læring og aktive deltakelse i et demokratisk samfunn. Omsorg, oppdragelse og læring skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Rammeplanen sier at barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar og representere et miljø som bygger opp om respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellige. Menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet og toleranse er sentrale samfunnsverdier som skal legges til grunn for omsorg, oppdragelse, lek og læring i barnehagen. Rammeplanen sier at likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn, og bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt og oppmuntres til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. Personalet må reflektere over egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter.

Regionplan Agder 2020

Regionplanen har som mål at Agder skal bli et likestilt samfunn med gode levekår som inkluderer alle sørlendinger i det gode liv. Dette skjer gjennom systematisk og langsiktig arbeid, som sammenfaller med måten 10-årsatsingen Fritt Valg jobber på.

Likestilling 2014

Høsten 2011 kom ny handlingsplan for likestilling som skal styrke likestilling mellom kvinner og menn. Flere nye tiltak presenteres i denne handlingsplanen, og tiltakene er med på å utvikle likestillingen i takt med nye utfordringer og bidra til økt rettferdighet, demokrati og maktfordeling. I den nye handlingsplanen for likestilling, er Fritt Valg nevnt som et godt eksempel på tiltak som setter fokus likestilling gjennom hele utdanningsløpet.

Handlingsplanen gir en samlet fremstilling av politiske mål, strategier og tiltak for likestilling mellom kjønnene. Mål to handler om likestilling for fremtiden, og presiserer hvor viktig det er å øke bevisstheten om likestilling i barnehage og utdanning. Flere av barnehagene som har vært med i Fritt Valgs prosjektperiode, har gitt uttrykk for at deltakelsen i prosjektet har økt bevisstheten hos både ansatte og foreldre når det gjelder likestilling.

Hvordan bruke «Likestillingskofferten»?

«Verktøykassa» du nå holder i hånden kaller vi «Likestillingskofferten», og er en samling tiltak og metoder utviklet av Fritt Valgs delprosjekter i Kvinesdal, Lindesnes og Kristiansand kommune. Målet med «Likestillingskofferten» er å gjøre det enklere for barnehager å trekke fram likestilling som tema i sin virksomhet, både blant de voksne og blant barna.

Kofferten er delt inn etter følgende tiltak:

- Barnehagepraksis for gutter – rekruttering av menn til barnehageyrket
- Likestillingsarbeid med voksne
- Likestillingsarbeid i det pedagogiske arbeidet med barna

Likestillingskofferten er en start og en inspirasjon. Den beste likestillingen utvikles i praksis av pedagogene i barnehagene. Oppleggene og metodene i kofferten fra Fritt Valg kan benyttes som de er, eller enda bedre: Du kan videreutvikle dem og tilpasse dem din egen barnehage og barnas egen hverdag. Et barn som blir sett og får anerkjennelse for å være seg selv, blir tryggere og bedre i stand til å ta gode valg i utdanning og yrke. Barn som lærer om likeverd og like muligheter blir i stand til å ta ansvar for egen og andres framtid. Det er vel verdt å gjøre en innsats for!

